

Drukke voorbereidingen van de familie voor Tona's verjaardag, die zeer waarschijnlijk zijn laatste zal worden, in 'Tótem'.

Wachten op pa's laatste verjaardag

INTERVIEW **LILA AVILÉS** REGISSEUR Een Mexicaanse filmmaker om in de gaten te houden: haar stijl is simpel én complex, zoals in het impressionistische 'Tótem', dat door de ogen van de kleine Sol naar de voorbereidingen van een verjaardagsfeest kijkt.

Door onze medewerker **Dana Linssen**

Als Lila Avilés over haar film *Totém* praat, zegt ze vaak 'you know' en 'yes'. Alsof ze haar eigen woorden extra wil bevestigen, niet omdat ze niet weet wat te vertellen of omdat haar Engels niet optimaal zou zijn. Na het wereldwijde succes van haar debuut *La camarista* (2018) - over het leven van een kamermeisje in een luxehotel in Mexico Stad - ging afgelopen winter het impressionistische en zeer persoonlijke *Tótem* in première op het filmfestival van Berlijn. Ook die film wordt overall even lovend ontvangen. Avilés (1982) doet dan ook iets bijzonders: ze creëert een ragfijn web van licht en duisternis waardoor we naar een dag uit het leven van de kleine Sol kijken, een fijngevoelig meisje dat de voorbereidingen voor het verjaardagsfeest van haar terminaal zieke vader gadeslaat. Het zijn deels haar eigen herinneringen.

„Ik ben een intuïtieve regisseur, heel ontvankelijk voor indrukken. Net als Sol. Deze film is heel persoonlijk, maar het ging me niet om een reconstructie van mijn herinneringen. Ik hou van gelaagde films, die er tegelijkertijd simpel en niet simpel uitzien. Je zou kunnen zeggen dat *Tótem* gaat over een huis, het specifieke huis waar Sol wacht op het moment dat haar stervende vader Tonatiuh uit zijn kamer komt om zijn 27ste verjaardag te vieren, wat tegelijkertijd het feest van zijn dood is. Maar de film gaat ook over het concept 'huis'. Wat is een huis? Een plek om te leven, een plek voor ontmoetingen

en herinneringen. Het huis is een doolhof, en in die zin ook een metafoor voor de binnenwereld van Sol.”

Sol is een personage dat doet denken aan andere recente films vanuit jongemeisjesperspectief, op de grens van droom en onttoverde wereld: het Ierse *The Quiet Girl* en het Portugese *Alma viva*. De hoofdpersonen Sol en Tonatiuh zijn allebei naar de zon vernoemd. Sol in het Spaans en Tona naar de gelijknamige Azteekse zonnegod. Dat is een van de lagen waar Avilés op doelt. Tijdens Covid verdiepte ze zich in het werk van antropoloog en mexicanist Miguel León-

Portilla, die onderzoek deed naar het Nahuatl, de taal van de oorspronkelijke bewoners van Mexico. „We kennen alleen de verhalen van de kolonisator, van de overwinnaar, maar er zijn zoveel andere verhalen in Mexico, oudere verhalen, verteld in oudere talen dan het Spaans. León-Portilla beschreef de verschillende vormen van kennis die in die verhalen zijn neergeslagen. Er is niet alleen intellectuele kennis of intelligentie, maar ook emotionele, zintuiglijke, de inheemse kennis van de natuur, van het licht.”

Een van de boeken die ze las was

Visión de los vencidos (De Blik van de Overwonnenen), de verovering van Mexico vanuit Azteekse perspectief. Avilés: „Als vrouwelijke filmmaker uit Mexico worden er meteen zoveel labels op me geplakt: vrouw, Mexicaans. Daar moet ik me van bevrijden. Tegelijkertijd wil ik ook onderzoeken wat dat betekent, vrouw zijn, Mexicaans, een vrouwelijke filmmaker in Mexico. Daarom maak ik films die dicht bij mij staan, en dicht bij de geuren en de kleuren, het licht en het onderbewuste van mijn land.”

Avilés omarmt tegenstrijdigheden: iets kan zo zijn én zo. In *Tótem* is de

oude huispatriarch als psychoanalyticus misschien de letterlijke stem van de westerse rede, maar die stem is hij door keelkanker kwijtgeraakt. Ondertussen bezoeken waarzeggers, geestenuitdrijvers en sjamanen het huis en zet een vuurballon die de feestgangers oplaten de boel bijna in de fik. „Alles in onze wereld is zo strikt en vastgelegd, onze ogen zijn zo geschoold door alle digitale beelden die we voortdurend op onze mobiele telefoons bekijken. Daarom wilde ik een film maken die gevoelens kan oproepen. En het gevoel dat je naar gevoelens zit te kijken.”

Voordat het te esoterisch wordt, heeft ze een concreet voorbeeld. Ze vergelijkt haar werk met dat van de geluidspersoon op set: „Die hoort alles, maar in de geluidsmix filteren we sommige geluiden weg en halen we andere naar de voorgrond. Zo is het met onze waarneming ook. Dat kan alleen als je alert bent. En dat is wat ik bedoel met intuïtie: in het moment zijn.”

Volgens Avilés is dat ook waar de magie van haar film ontstaat, als je in het moment bent kun je aan de tijd ontstijgen. En film kan dat bij uitstek: er zijn terugkerende momenten in *Tótem* waarop het lijkt alsof de tijd wordt stilgezet. In de Azteekse cultuur, vertelt ze, zijn er diverse tijdsbegrippen die naast elkaar lopen: „Als het raderwerk van een ingewikkelde klok: de tijd van de dagen en de tijd van de jaren. Alles is cyclisch, en via een astronomische kalender werden zowel hoogtijdagen als de landbouw georganiseerd. In *Tótem* loopt die klok vast. Er ontstaat chaos. Maar ook weer niet. *Yes!*”

Zevenjarige leert de dood begrijpen

Drama

Tótem. Regie: Lila Avilés. Met: Naíma Sentíes, Montserrat Marañón, Marisol Gasé. Lengte: 95 minuten.

Sol (7) mag twee keer een wens doen in *Tótem*. De eerste doet ze aan het begin van de film, in een auto vol ballonnen voor de verjaardag van haar vader. Lachend met haar moeder, wenst ze dat haar terminale vader niet sterft. De tweede wens maakt ze aan het eind van de film, aan het eind van het feestje, als haar vader de kaarsjes op zijn taart niet kan uitblazen. Ditmaal stolt haar blik in een gepijnigde frons. Je ziet liefde, verlangen en genade rondtollen achter haar ogen.

Er is veel veranderd in anderhalf

uur film, terwijl er toch niet veel gebeurde. Sol zwierf door het huis van opa. Haar vader Tona mocht ze nog niet zien. Hij is zó dun geworden, hij schaamt zich. En hij moest zich (keer op keer) verschonen, rusten in het voorportaal van de dood: de ziekenkamer waar ook zijn moeder overleed. Ook de familie was obsessief voorbereidingen aan het treffen. Opa perfectioneerde een bonzaiboompje. Tante werd dronken en maakte de perfecte taart. Oom leidde een vage meditatieceremonie met de naam 'kwantumtherapie' voor Tóna.

We zien *Tótem* door de ogen van Sol. Sol is op een leeftijd waarop ze niet begrijpt, maar wel 'doorheeft'. De kijker ziet alles met haar verwondering. De kleuren van het schijnbaar eindeloos grote huis zijn fel en nat. Waar de volwassenen het alle-

maal over hebben snap je niet, maar je voelt het wel.

Je voelt dat ze allemaal bezig zijn om zich met de nagels vast te grijpen in het leven. Om controle te krijgen. Niet omdat het leven zo onvoorspelbaar is, maar juist omdat het zo pijnlijk voorspelbaar is. Zo onvermijdelijk. Alleen Sol lijkt nog gefascineerd door het leven om haar heen.

Tótem is een 'taferelenfilm', die collectieve jeugdherinneringen - je moeder helpen in de keuken, de kat pesten - op elkaar stapelt. Dat kan soms sloom en saai zijn, maar werkt uiteindelijk als nostalgisch breekijzer: het opent je gevoel voor de melancholie van de film. En voor de boodschap: misschien is het soms goed om gewoon los te laten.

Tristan Theirlynck